מדריך לאוצר לשון ארמית

דרגא א'

א רייכע אוצר פון לשון ארמית צו לערנען מיט פארשטאנד

הדרכה למעשה

דער סדר פון אויסלערנען א נייע ווארט

צוטיילט אין זעקס חלקים

א. חזר׳ט איבער מיט די תלמידים די ווערטער וואס מיר האבן שוין געלערנט.

פאר מ׳הייבט אן לערנען די נייע ווערטער פון היינט, זאל מען פריער שנעל איבערגיין די ווערטער וואס מיר האבן שוין געלערנט ביז יעצט – פון די פריערדיגע פיר ׳אוצרות׳ (איבער די אוצרות פון פאר די פיר וועט מען שפעטער אויסשמועסן).

ס׳איז דא עטליכע וועגן וויאזוי דאס איבערצוחזר׳ן (און ס׳איז כדאי צו טוישן די אופנים יעדעס מאל כדי ס׳זאל זיין אינטערעסאנט און פריש):

1. דורכגיין די ווערטער וואס הענגען אויפן וואנט; דער מלמד זאגט דאס וואס און די תלמידים זאגן דעם טייטש.
2. מען נעמט ארויס דעם בילדער-צעטל און די תלמידים זאגן ביי יעדע בילד וועלכע וואס דאס איז.
3. דער מלמד פרעגט: "וועלכע וואס ברענגט ארויס דעם... פארשטאנדז?"

ב. שטעלט פאר דאס איידישע וואס דורך א מעשה.

איידער מען אדרעסירט דאס נייע וואס פון היינט, הייבט מען אן מיט א מעשה פון די תלמידים׳ס טעגליכע לעבן וואו מען ברענגט שטארק ארויס די משמעות פונעם נייעם וואס (זעט ווייטער עטליכע דוגמאות), און מען זאל זען צו לייגן א שטערקערע דרוק אויף יענעם ספעציפישן וואס.

(וויכטיגע באמערקונג: דער חלק פון ׳דער תפקיד פונעם וואס אין די שפראך׳ וואס שטייט ביי יעדע וואס, איז נישט געמאכט פאר די תלמידים, נאר בלויז כדי די זאך זאל זיין קלאר פארן מלמד).

וען איר ענדיגסט די מעשה, פרעג פון די תלמידים: "נו, ווער קען טראכטן וועלכע וואס אין אידיש גייען מיר היינט לערנען?", און בדרך כלל וועלן די תלמידים עס אליין קענען זאגן. יעצט נעמט ארויס דעם נייעם צעטל מיט׳ן וואס אויף אידיש און ווייזט עס פאר זיי.

ג. בעט פון אייערע תלמידים צו זאגן א זאץ וואס האט אין זיך דאס וואס.

פרעגט וועס קען זאגן א גאנצן זאץ אויף אידיש וואו מען ניצט דעם דאזיגן וואס. (דער ציל דערפון איז סיי אז זיי זאלן אליין ארויסזאגן דעם פירוש פונעם וואס, און סיי אז דו זאלסט זען אויב זיי האבן טאקע ריכטיג פארשטאנען וואס דאס וואס מיינט).

ד. שטעל פאר דאס וואס אויף ארמיש.

יעצט פרעגט פון די תלמידים (עס איז אלעמאל גוט צו פרעגן די תלמידים, ווייל דאס מאכט זיי נייגעריג!), ווער עס ווייסט וויאזוי א מענטש וואס קען נישט קיין אידיש נאר ארמיש וואלט געקענט מסביר זיין דעם ענין – ניצנדיג די פריערדיגע מעשה אלס א משל. דערנאך שטעלט פאר דאס וואס אויף ארמית און ווייזט זיי דעם ארמישן צעטל.

ה. בעט פון אייערע תלמידים צו אויסמשל׳ן דאס וואס דורך גוף-שפראך (body language).

נאכדעם וואס זיי קענען שוין דאס וואס און פארשטייען עס גוט, פרעגט זיי א שאלה: "וויאזוי וואלט א שטומער מענטש געווזין דאס וואס מיט די הענט (מיט תנועות), און אזוי אויך, וואס פאר א תנועה מאכט א מענטש וואס רעדט בשעת ער זאגט דאס וואס?" (דאס העלפט זיי זאלן טיפער אריינטראכטן אינעם באדייט, און עס בויעט אויף דאס וואס אינעם כח הדמיון).

ו. מסביר זיין פאר אייערע תלמידים וואס דאס בילד דערציילט.

נאכדעם וואס איר הערט די ענטפערס פון די תלמידים, נעמט ארויס דאס בילד און ווייזט עס פאר זיי. קודם פרעג זיי: "ווער קען מיר זאגן וואס מען זעט דא אויפ׳ן בילד?" און דערנאך זאלסט איר עס שוין אליין מסביר זיין.

יעצט האלט איר בס"ד נאכן ענדיגן דאס וואס; גיי ווייטער צום נעקסטן וואס און הייב אן ביי "חלק ב" און ווייטער. (חלק א׳ – דאס איבערחזר׳ן די ווערטער פון ביז אהער, טוט מען נאר ביים אנהייב פונעם היינטיגן סדר, און נישט פאר יעדעס נייע וואס באזונדער).

נאכ׳ן ענדיגן די היינטיגע ווערטער, חזר׳ט עס איבער דורך איינע פון די פאלגענדע אופנים: **א)** ווייזן דאס וואס און פרעגן ווער עס ווייסט דעם טייטש; **ב)** ווייזן דעם טייטש און פרעגן ווער עס געדענקט דאס וואס; **ג)** ווייזן דאס בילד און פרעגן ווער עס ווייסט וועלכע בילד באדייט וועלכע טייטש.

יעצט הענג אויף די אלע צעטלעך אויפ׳ן וואנט. דאס צעטל מיט׳ן ארמיש׳ן וואס קען בלייבן הענגען ביז׳ן סוף יאר, אבער דאס צעטל מיט׳ן טייטש איז בלויז געמאכט פאר׳ן התחלה זיך צו דערמאנען אויב עס פעלט אויס; דעריבער איז כדאי דאס אראפצונעמען נאך פאר מ׳הייבט אן שרייבן אינעם קונטרס (אדער לכה"פ פארן זיך פארהערן אינמיטן די קומענדיגע וואך). דאס צעטל מיט׳ן בילד איז כדאי צו לאזן הענגען ביז סוף וואך, און דערנאך איבערלאזן דעם פלאץ פאר די קימענדיגע בילד.

יעצט קענסטו גיין ווייטער צום נעקסטן ענין אויף דיין סדר היום.

קונטרס

נאכ׳ן ענדיגן די ווערטער פון "אוצר השבוע" – וואס געווענליך קומט דאס אויס אינמיטן וואך מיטוואך , טיילט אויס פאר די תלמידים דעם "קונטרס אוצר לשון ארמית".

אינעם קונטרס וועסטו געפינען פיר חלקים:

דער ערשטער בלאט – **"[א] חזר׳ט איבער די ווערטער וואס מיר האבן שוין געלערנט, צוזאמען מיט זייער טייטש"**: דא זענען אויסגערעכנט די ווערטער וואס מען האט שוין געלערנט פריער.

די תלמידים דארפן פשוט איבערגיין די וועלטער און ארויסזאגן דעם טייטש הויך. אין די זעלבע צייט קענסטו אויספרעגן עטליכע תלמידים אויף די וועלטער, בעיקר אויפן פארשטאנד.

דער צווייטער בלאט – **"ב] לערן די טייטש פון די פאלגנדע וועלטער מיט זייער פארשטאנד":** דאס זענען די נייע וועלטער פון די יעצטיגע וואך. דא זאלן די תלמידים אויך פשוט איבערגיין די וועלטער און זאגן דעם טייטש, און אין די זעלבע צייט זאלסטו זיי אויספרעגן אויף די הבנה פון די וועלטער.

דער דריטער בלאט – **"ג] וויאזוי זאגט מען דאס אויף ארמיש?":** דא שטייען די טייטשן פון אלע וועלטער פון די וואך, און די תלמידים דארפן אליין אריינשרייבן דאס ריכטיגע ארמישע וואלט נעבן יעדן טייטש.

דער פערטער בלאט – **"ד] וועלכע וואלט ניצט די גמרא...":** דא וועלט אויסגעשמועסט די הבנה און דער תפקיד פון יעדע וואלט, און דער תלמיד דארף אריינשרייבן דאס פאסיגע וואלט ביים ריכטיגן תפקיד. דאס איז שוין א ביסל א שווערערע עבודה פארן קינד, ווייל דא פארהערט מען אים טאקע זיין הבנה. דערפאר איז וויכטיג דורכצוגיין קלאר מיט דיינע תלמידים יעדע שאלה און עס גוט מסביר זיין. (א גוטע עצה: דורכאויס די וואך זאל מען ארויסברענגען דעם "תפקיד" פון די וועלטער עטליכע מאל אין קלאס, כדי עס זאל זיי גוט אריינבאקן אין די ביינער).

די ערשטע דריי בלעטער לערנט מען געווענליך דורך אין איין טאג, און דעם פערטן בלאט מאכט מען דעם קומענדיגן טאג.

זיך פארהערן

יעדע וואך קומט פאר א פארהער אויף אלע וועלטער וואס מען האט געלערנט אין די פריערדיגע פיר וואכן – אן די יעצטיגע וואך אריינגערעכנט.

ביים סוף פונעם קונטרס געפינט זיך דער "אוצר הבחינות", וואו עס זענען אויסגערעכנט די וועלטער פון די פריערדיגע פיר אוצרות. סוף וואך שרייבן די תלמידים דארט אריין דעם טייטש זיך צו פארהערן, און פאר דעם באקומען זיי די קארטלעך (ווי עס וועלט שפעטער ערקלערט).

א גרינגע עצה וויאזוי צו מארקן די בחינות איז, אז יעדער גיבט איבער זיין קונטרס פארן שכן אין קלאס, און דער שכן מאכט א "טשעק" ביי יעדע ריכטיגע ענטפער.

דערנאך זענען דארטן דא צווי סארט שפיל-בלעטלעך באזירט אויף די פיר אוצרות.

קארטל סיסטעם

אלס באלוינונג פארן זיך פארהערן די וועלטער, וועלן די תלמידים באקומען קארטלעך יעדע וואך. די צאל קארטלעך וועט באשטימט וועלן לויטן סכום וועלטער וואס מען האט זיך פארהערט יענע וואך, וועט פאר בערך יעדע דריי-פיר וועלטער באקומט מען איין קארטל.

דא איז די ליסטע לויט די וואכן:

וואך	סכום וועלטער	סכום קארטלעך
ב	5	1
ג	10	3
ד	16	5
ה	21	6
ו	22	7
ז	21	6
ח	18	5
ט	21	6
י	27	8
יא	28	8
יב	32	10
יג	28	8
יד	21	6
טו	19	6
טז	17	5
יז	21	6
יח	25	8
יט	32	10
כ	37	11

די תלמידים לייגן אריין זייערע קארטלעך אין זייער ספעציעלן האלטער.

ראש חודש

וויבאלד יעדע וואך חזר"ט מען נאר די וועלטער פון די פריערדיגע פיר אוצרות, איז דער טאג פון ראש חודש באשטימט איבערצוגיין אלע וועלטער פון גאנץ אנהייב, כדי עס אויפצופרישן און טיפער איינצופלאנצן אין זכרון.

דער סדר פונעם פארהער גייט אזוי: ביים סוף פונעם קונטרס איז דא א בחינה יעדע פיר וואכן (אנגעהויבן אין די אכטע וואך) אויף אלע וועלטער וואס מ'האט געלערנט ביז יעצט. ביי די בחינה שרייבט מען נישט אריין דעם טייטש, נאר מ'זאגט עס

= אוצר א' =

הֵיכָא - וואו?

תפקיד פון דעם וואָרט אין דער שפראך.

דאס וואָרט "היכא" ניצט מען וואָן מען וויל פרעגן אויף א געווּיסע פלאץ - דאס הייסט "וואו?" אדער "אין וועלכע פלאץ?". עס איז אן אראמישע 'שאלה-וואָרט' צו פרעגן אויף אן ארט אדער א פלאץ.

א. שטעלט פאר דאס אידישע וואָרט דורך א מעשה.

ב. בעט פון אייערע תלמידים צו זאגן א זאץ וואס ענטהאלט אין זיך דאס וואָרט.

ג. שטעלט פאר דאס וואָרט אין ארמיש.

ד. בעט פון אייערע תלמידים צו אויסמשל'ן דאס וואָרט דורך גוף-שפראך (body language).

ה. ערקלערט פאר אייערע תלמידים וואס דאס בילד דערציילט.

מען זעט אונזער כאראקטער "עקיבא" שטיין און וויזט מיט'ן פינגער, ער פרעגט "וואו זאל איך גיין?". לעבן זיין קאפ זעט מען א 'דירעקשאן סיין' (וועג-וויזער) מיט א פראגע-צייכן "?" אויף ביידע זייטן - סיי רעכטס און סיי לינקס. דאס דרוקט אויס אז ער וויסט נישט אין וועלכע ריכטונג ער דארף גיין.

א. חזר'ט איבער מיט אייערע תלמידים די וואָרטער וואס מיר האבן שוין געלערנט.

הָכָא - דא

תפקיד פון דעם וואָרט אין דער שפראך.

דאס וואָרט "הכא" ניצט מען אנצווייזן אויף א פלאץ וואס געפינט זיך נאנט צו אים - דאס הייסט "דא", "אין דעם דאזיגן ארט".

ב. שטעלט פאר דאס אידישע וואָרט דורך א מעשה.

ג. בעט פון אייערע תלמידים צו זאגן א זאץ וואס ענטהאלט אין זיך דאס וואָרט.

ד. שטעלט פאר דאס וואָרט אין ארמיש.

ה. בעט פון אייערע תלמידים צו אויסמשל'ן דאס וואָרט דורך גוף-שפראך (body language).

ו. ערקלערט פאר אייערע תלמידים וואס דאס בילד דערציילט.

מען זעט אונזער עקיבא'לע וויזן מיט'ן פינגער אראפ צו דער ערד נעבן אים, מיט א שמייכל אויפ'ן פנים - ער זאגט מיט זיכערקייט: "דא! אין דעם פלאץ!". אין זיין 'ספיטש-באלון' זעט מען א רויטע 'לאקעישאן' סימבאל וואס צייכנט אפ דעם פונקט, צו וויזן אז דא איז דאס ארט.

א. חזר'ט איבער מיט אייערע תלמידים די ווערטער וואס מיר האבן שוין געלערנט.

הֵיכִי - ווי אזוי

תפקיד פון דעם וואָרט אין דער שפראך.

דאס וואָרט "היכי" ווערט גענוצט ווען מען וויל פרעגן וויאזוי עפעס פאסירט אדער וויאזוי עס ארבעט. דאס הייסט, מען פרעגט נישט "וואו?", נאר "אויף וועלכן אופן?", "מיט וועלכן מהלך?", אדער "וויאזוי מאכט מען עס?". עס איז אן אראמישע שאלה-וואָרט וואס רעדט איבער א וועג פון א פראצעדור.

ב. שטעלט פאר דאס אידישע וואָרט דורך א מעשה.

ג. בעט פון אייערע תלמידים צו זאגן א זאץ וואס ענטהאלט אין זיך דאס וואָרט.

ד. שטעלט פאר דאס וואָרט אין ארמיש.

ה. בעט פון אייערע תלמידים צו אויסמשל'ן דאס וואָרט דורך גוף-שפראך (body language).

ו. ערקלערט פאר אייערע תלמידים וואס דאס בילד דערציילט.

מען זעט דאס אינגל מיט א פארוואונדערט און צומישט פנים; ער קראצט זיך אין קאפ מיט איין האנט, און מיט די אנדערע האנט מאכט ער א באוועגונג פון "וויאזוי?". אין זיין "ספיטש באבל" זעט מען רעדלעך וואס דרייען זיך איינס אינעם צווייטן — א סימבאל פון א קאמפליצירטן פראצעס — וואס ער פרובירט צו פארשטיין וויאזוי מען מאכט א געווינסע זאך.

א. חזר'ט איבער מיט אייערע תלמידים די ווערטער וואס מיר האבן שוין געלערנט.

הָכִי - אזוי

תפקיד פון דעם וואָרט אין דער שפראך.

דאס וואָרט "הכי" ווערט גענוצט כדי אנווייזן אויף א געווינסן וועג אדער א מהלך. דאס הייסט, מען ענטפערט "אזוי!", "אויף דעם אופן!". עס איז אן אראמיש וואָרט וואס באשטעטיגט אדער איז מסביר וויאזוי עפעס ווערט געטאן.

ב. שטעלט פאר דאס אידישע וואָרט דורך א מעשה.

ג. בעט פון אייערע תלמידים צו זאגן א זאץ וואס ענטהאלט אין זיך דאס וואָרט.

ד. שטעלט פאר דאס וואָרט אין ארמיש.

ה. בעט פון אייערע תלמידים צו אויסמשל'ן דאס וואָרט דורך גוף-שפראך (body language).

ו. ערקלערט פאר אייערע תלמידים וואס דאס בילד דערציילט.

וואס מען זעט אויפ'ן בילד: מען זעט פיר בילדער וואס וויזן א "סטעפ-ביי-סטעפ" אנווייזונג וויאזוי צו מאכן א שיף פון פאפיר: ערשטע בילד: דאס אינגל שטייט מיט אפענע הענט, גרייט מסביר צו זיין. צווייטע בילד: ער וויזט אויף א פאפיר וואס וועט געפאלט. דריטע בילד: ער וויזט אויף א האלב-פארטיגע פאפירענע פארעם. פערטע בילד: ער שטייט נעבן די פארטיגע שיף — "אזוי מאכט מען עס"!.